

Presentació

Els anys de trànsit del segle XX al XXI suposen, al nostre país, un etapa de reflexió i anàlisi profunda sobre la identitat de la geografia i la seva projecció pública. Això comporta un debat intens sobre quina formació han de rebre els estudiants i les estudiantes de geografia per exercir la seva professió i també com es pot donar a conèixer l'essència de la disciplina a la societat. El debat ha estat i és encara objecte de moltes reunions, jornades de treball, seminaris i publicacions, esperonades a nivell individual o col·lectiu, des del món universitari i professional. Moltes d'aquestes reflexions sorgeixen de les associacions acadèmiques i professionals de geògrafs. Des d'articles individuals en números miscel·lanis (Castro, 1993; Miralles, 1993; Farinós, 1999) en espais monogràfics dins d'aquests números (AGE, 1995, 2000, 2001a) o en números monogràfics complets (AGPC, 1992, 1999; AGE, 2001b), els temes de debat giren entorn de la professionalització de la geografia, la formació dels geògrafs, la investigació geogràfica, el reconeixement social de la disciplina i, en definitiva, la connexió entre el món acadèmic, professional i cultural de la geografia.

En general, es manifesta una preocupació per adaptar la geografia als nous contextos formatius i professionals. En l'àmbit educatiu, es produeix una ampliació de l'oferta d'estudis universitaris i, per tant, una diversificació de la demanda; una menor i més difosa presència de la geografia en els nivells d'ensenyament mitjà, la qual cosa suposa més dificultat per reclutar futurs estudiants universitaris, i una davallada en el nombre d'estudiants de geografia a l'ensenyament superior. Paral·lelament, augmenta el nombre d'estudis en el camp de les ciències ambientals i del territori, i també creix l'oferta d'estudis de tercer cicle, postgrau i mestratge en geografia. En l'àmbit professional, en pocs anys s'observa que cada cop més llicenciats en geografia s'insereixen en el món laboral fora de l'ensenyament, com a científics i tècnics en institucions públiques, en gabinets d'estudis i aplicacions geogràfiques privats, o com a professionals independents. L'aparició de diverses associacions de geògrafs professionals i la recent aprovació i constitució del Colegio de Geógrafos (Llei 16/1999) són una resposta als esforços per aconseguir el reconeixement legal de l'activitat professional dels geògrafs. Uns avenços molt importants que no neguen la necessitat que hi hagi més reconeixement i legitimitació de la geografia com a ciència socialment útil.

Aquesta situació, que alguns geògrafs han qualificat com «la primera gran crisi de la geografia espanyola» (Romero, 2001), no és exclusiva del nostre país. Altres escoles geogràfiques d'arreu del món han passat o passen per situacions semblants. Conèixer la seva experiència i evolució pot ser molt útil per aportar nous elements de debat i, sobretot, per suggerir estratègies de desenvolupament i propostes concretes d'actuació a la nostra comunitat geogràfica davant els nous reptes. És precisament amb la voluntat de col·laborar en aquest debat que neix aquest número monogràfic. L'objectiu que es va plantejar ja fa més d'un any el consell de redacció de DOCUMENTS D'ANÀLISI GEOGRÀFICA va ser conèixer la trajectòria que ha seguit la geografia en altres països en relació amb el seu nivell de professionalització i formació geogràfica. Per fer-ho, es va demanar a geògrafs i geògrafes coneixedors del món acadèmic, professional i social de la disciplina de diferents països europeus i americans que fessin una reflexió crítica sobre l'estat de la geografia al seu país en aquests àmbits i una prospecció sobre les tendències de futur.

El professor Ron Johnston, de la University of Bristol, encapçala el número amb una reflexió sobre l'origen i l'evolució de la geografia com a disciplina acadèmica en relació amb el seu objectiu social en cada moment històric en els contextes del Regne Unit i dels Estats Units. L'article tracta sobre què és la geografia i quin és el seu estat de salut en el moment actual. Per aquest propòsit, Johnston ens remet als principals problemes amb els quals s'ha trobat la disciplina al llarg del temps, principalment la manca d'identitat pròpia i de destinació professional clara. En particular, el professor Alan Townsend, de la University of Durham, desenvolupa el cas del Regne Unit, aportant un recorregut històric de l'evolució de la geografia acadèmica al seu país i relacionant-la amb la pràctica geogràfica. Per aquest motiu, ha de recórrer al rol de les institucions i de les empreses britàniques, que han estat tradicionalment oferidores de llocs de treball per a geògrafs. Aquesta situació reeixida de connexió entre la formació i la professió geogràfica s'ha trobat recentment amb entrebancs importants, com ara la davallada de la geografia a l'ensenyament secundari, o el fet que la diversitat d'ocupacions dels geògrafs juntament amb l'ambigüïtat en la definició de la disciplina estigui contribuint a la difuminació de la professió. Tots dos coincideixen en la importància del reclutament d'estudiants en els nivells preuniversitaris i, sobretot, en el fet que la geografia s'ha fet i refet al llarg de la història i que, probablement, aquest serà el procés que continuarà donant-se en el futur.

Sense sortir del món anglosaxó, Janice Monk, actual presidenta de l'Association of American Geographers (AAG), presenta una exhaustiva anàlisi sobre el treball dels geògrafs acadèmics dels Estats Units i d'altres països, ja que la informació l'obté principalment dels grups de treball de l'AAG. L'article documenta i analitza els interessos actuals dels geògrafs a través d'una visió retrospectiva que li permet comparar la situació actual amb la del passat i relacionar-ho amb el context econòmic, polític i social dels Estats Units i també a nivell internacional. L'enfocament de gènere i la sensibilització per altres categories crítiques d'anàlisi donen una visió molt completa dels temes tractats,

de les metodologies utilitzades i de les característiques dels investigadors. Monk defineix el moment actual de la geografia amb l'eloqüent metàfora de «creuar les fronteres», fent referència a la necessitat de fer desaparèixer les divisions clàssiques entre àrees temàtiques i estrènyer els vincles entre els diferents grups de recerca. L'article aporta suggerents idees de temes per investigar i una reflexió interessant sobre la pràctica geogràfica en el futur.

Florencio Zoido, professor de la Universidad de Sevilla i fins fa poc president de l'Asociación de Geógrafos Españoles i un dels principals impulsors del procés de creació del Colegio de Geógrafos, presenta el cas espanyol. La seva aportació és una reflexió personal sobre la formació que reben els llicenciats en geografia i les possibilitats i limitacions de la geografia professional espanyola. Zoido reclama més cohesió entre els geògrafs acadèmics i professionals que es pot materialitzar en la participació de professionals a la funció docent en activitats diverses i en la integració dels docents en les organitzacions professionals. Tanmateix, destaca la necessitat de donar a conèixer els nostres treballs i transmetre més cultura territorial a la societat. El panorama espanyol descrit es complementa amb l'aportació empírica de l'article de Lluís Ribera i Joan Manuel Soriano, de la Universitat de Girona i Autònoma de Barcelona, respectivament. Els autors presenten deu trajectòries professionals de joves geògrafs i geògrafes llicenciats en els darrers nou anys a les universitats de Girona i Autònoma de Barcelona. Els relats, resultat d'entrevistes en profunditat, ofereixen un panorama esperançador de la professionalització del geògraf, un fet que obeeix, en bona part, a un elevat nivell de formació i d'especialització dels professionals (tant en el lloc d'origen com en altres països), i a seva perseverança per trobar (i/o crear) el seu lloc de treball i preparar-se per desenvolupar-lo bé. Els entrevistats exposen, en un to molt constructiu, què els ha estat més útil en la seva formació i aporten idees per tal d'incorporar continguts i/o tècniques en el currículum de la disciplina en vista del panorama laboral actual. L'article és un bon reflex de la realitat, un clar exemple per a futurs llicenciats i una excel·lent informació per al professorat implicat en l'ensenyament de la geografia a tots nivells.

Argentina constitueix un altre suggerent exemple geogràfic d'aquesta mostra internacional. L'anàlisi del professor Carlos Reboratti, de la Universidad de Buenos Aires, mostra com la geografia argentina ha conegut, igual que en altres països, un procés de professionalització creixent. Però aquest procés es distingeix del d'altres per dos fets particulars. D'una banda, per anar de la mà del sistema de planificació sectorial i territorial que impulsen les institucions públiques argentines des de la meitat de la dècada de 1960 fins a la meitat de la dècada de 1970. I, d'una altra, pel fet que el cop militar de 1976 va obligar molts geògrafs a formar-se professionalment fora del país fins al 1983, moment a partir del qual té lloc un retorn a les universitats i al mercat professional. La delicada situació social i econòmica que viu actualment el país pot marcar, novament, la particular evolució de la geografia professional argentina.

Céline Broggio i Michel Phlipponneau, president/a actual i anterior, respectivament, de la Commission de Géographie Appliquée del Conseil Natio-

nal Français de Géographie són els encarregats de presentar quina ha estat la trajectòria que ha seguit la geografia francesa (molt marcada històricament per ser una disciplina científica, universitària i escolar) fins que, a partir de la dècada de 1970, va conèixer un procés de professionalització molt lligat a la creació de formacions especialitzades. Aquestes formacions, cada vegada més nombroses, de més diversitat temàtica i que molt sovint rebien el suport de les institucions públiques, són una de les originalitats més remarcables del procés de professionalització de la geografia francesa. L'aportació francòfona es complementa amb un estat de la qüestió sobre l'ocupació dels geògrafs llicenciats a les universitats belgues a partir dels resultats d'una enquesta. Christian Kesteloot, Isabelle Thomas i Anmenie de Turck, de la Katholieke Universiteit Leuven presenten un estudi empíric i de reflexió sobre l'evolució del perfil ocupacional des de 1970 fins a 1998, que relaciona els canvis en les ocupacions amb la naturalesa de la geografia acadèmica i amb el currículum impartit en cada moment. Els autors emfasitzen la importància de la posició de la geografia a l'ensenyament secundari, tant en relació amb la seva càrrega horària com en la composició de la disciplina per assegurar el seu manteniment en aquest nivell i a la universitat; i reflexionen sobre la sintonització del currículum actual de la geografia universitària amb les necessitats del mercat. Una de les aportacions més interessants és la introducció de les perspectives cultural i de gènere com a factors explicatius dels diferents comportaments ocupacionals en l'espai i en el temps. La situació a Bèlgica queda perfectament contextualitzada i el lector pot extrapolar fàcilment els resultats obtinguts en altres contextos geogràfics i acadèmics.

És evident que l'anàlisi documentada i crítica dels professionals esmentats constata diferències i semblances, tant en relació amb l'evolució i situació de la disciplina en cada país com de la visió personal sobre el futur professional, acadèmic i social de la geografia. No obstant això, s'observa una preocupació comuna pel futur i també un reconeixement comú dels avenços que tots els països han experimentat en relació amb la professionalització dels llicenciats en els darrers anys. La reflexió hi és, les idees i les eines, també, per tant, sembla que ens trobem en un punt de partida important i estimulant per treballar.

Bibliografia

- AGE (1995). Dossier sobre «Nuevas orientaciones de la geografía española». *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles*, 21-22, p. 109-186.
- (2000). «La formación del geógrafo y su inserción profesional». A *El territorio y su imagen. Actas del XVI Congreso de Geógrafos Españoles*. Málaga: Diputación de Málaga.
- (2001a). «El oficio de geógrafo, codificación y proceso». *Dossier síntesis de las aportaciones de diversos autores en el XVII Congreso de Geógrafos Españoles*. Oviedo, p. 149-191.
- (2001b). *Geografía 21*. Madrid: Asociación de Geógrafos Españoles.

- AGPC (Associació de Geògrafs Professionals de Catalunya) (1992). «La professió de geògraf: elements per a la reflexió i el debat». *Butlletí de l'AGPC*, setembre de 1992.
- (1999). «Dossier sobre sortides professionals de la geografia». *Butlletí de l'AGPC*, 37, novembre de 1999.
- CASTRO, Constanç de (1993). «Sobre la profesión de los geógrafos». *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles*, 17, p. 181-185.
- FARINÓS, Joaquín (1999). «Prospección de aplicaciones profesionales para el geógrafo». *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles*, 27, p. 143-159.
- MIRALLES, Carme (1993). «Les sortides professionals dels geògrafs. El cas de la UAB». *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 22, p. 131-137.
- ROMERO, Juan (2001). «Transición y nueva agenda de la geografía española». *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles*, 31, p. 149-157.

Mireia Baylina Ferré

Universitat Autònoma de Barcelona. Departament de Geografia

Anna Ribas Palom

Universitat de Girona. Departament de Geografia, Història i Història de l'Art